

A dialektikus materializmus a marxizmus-leninizmus tudományos világnézete

Készült: SaLa közreműködésével a Mesterséges Intelligenciával

Bevezetés

A dialektikus és történelmi materializmus a marxista-leninista elmélet szilárd módszertani és filozófiai alapja. Ez a világnézet radikálisan szakít az idealista és metafizikai hagyományokkal, és a világot nem elvont eszmék vagy transzcendens erők, hanem az önmagában létező, szüntelenül mozgó anyagi valóság felől értelmezi. Az alábbi tanulmány a tudományos objektivitás talaján mutatja be az anyag fejlődési fokozatait az élettelen formáktól a tudatos emberi társadalomig, hidat képezve a természettudományok törvényszerűségei és a forradalmi társadalmi praxis között.

Tudományos világnézet és az objektív valóság

A mindörökké mozgásban lévő anyag a kölcsönhatások során, a természet törvényeinek megfelelően változik, és dialektikusan fejlődik az összetettebb, bonyolultabb formák irányába. A dialektikus materializmus a mozgás és a fejlődés álláspontjáról, azaz történelmi folyamatként vizsgálja a világot.

Ebbe a szüntelen változásba és fejlődésbe az ember – mint a legmagasabb szinten szerveződött, gondolkodó anyag – a saját létérdekei mentén hozza el a tudatosságot és a célszerűséget. Az ember ezért tudományos módszerekkel törekszik megismerni az objektíven létező világot és a természet törvényeit.

A fejlődés motorja az anyag megállíthatatlan mozgása

A mozgás a mindörökké létező anyag abszolút és alapvető sajátossága: nincs anyag mozgás nélkül, és nincs mozgás anyag nélkül. Az anyag és a mozgás elválaszthatatlan, szoros összefüggéséről a modern fizika egyik legfontosabb pillére, a tömeg és az energia ekvivalenciájának (megfelelésének) törvénye is tanúskodik.

Az anyag mindörökké tartó, megállíthatatlan mozgása és a belső kölcsönhatások a már kialakult, látszólag stabil formákat is folyamatos átalakulásra és változásra kényszerítik.

Míg az élettelen anyagok passzívan sodródnak a formájukra ható külső erőkkel szemben, addig az élő anyag aktívan ellenáll. Az élő szervezet a saját védelmében változik, alkalmazkodik, és ehhez egyre összetettebb formává alakul át, azaz fejlődik. E biológiai fejlődési folyamat legmagasabb rendű végeredménye a gondolkodó anyag.

A marxizmus-leninizmus tudományos világnézete a világ megismerésében ezen az úton jár, és a gyakorlatban ezt a szemléletet képviselik a kommunisták.

Az anyagi formák fejlődékényszere

A fejlődés az alacsonyabb rendűtől a magasabb rendű felé, az egyszerűtől a bonyolult felé tartó progresszív mozgás. A fejlődés belső kényszere és elsődleges mozgatórugója az, hogy a különböző struktúrák (formák) növeljék a stabilitásukat és az ellenálló képességüket a külső, környezeti hatásokkal szemben. Ez a túlélési kényszer megköveteli a rendszer folyamatos alkalmazkodását és strukturális változását.

Az élettelen anyagok a károsító külső hatásokra csupán passzívan reagálnak, az élő anyagok azonban aktív válaszreakciókat adnak, amelyeknek legfejlettebb, leginkább tudatos formája maga a gondolkodó anyag.

A dialektikus materializmus lényege

- **Dialektikus**, mert az anyagi formákat nem elszigetelten, hanem a maguk kölcsönhatásaiban, belső ellentmondásaiban, valamint keletkezésük, változásuk és fejlődésük történelmi folyamatában vizsgálja.

- **Materialistának** nevezzük, mert tudományos világnézete szerint a világ alapja kizárólag az anyag, és ez az anyag mindörökké mozgásban, változásban létezik.

A dialektikus materializmus legfőbb gnoszeológiai érdeme, hogy az ismeretelméletbe szervesen belefoglalta a társadalmi és termelési gyakorlatot. Az objektív igazság eszerint nem elvont eszme, hanem az, ami az objektív valóságban a tudományos módszerek segítségével és a gyakorlat által bizonyítható, illetve igazolható.

A marxizmus-leninizmus filozófiai fundamentumát a dialektikus és történelmi materializmus alkotja. A kommunisták világnézetét, erkölcsét és mindenkori politikai cselekedeteit ez a tudományos meggyőződés motiválja és irányítja.

Filozófiai szempontú összehasonlító táblázat

Az alábbi táblázat bemutatja, hogyan viszonyulnak a dokumentum lényeges állításai a különböző világnézeti rendszerekhez:

A dokumentum kulcs-állításai	Kommunista / Materialista szempont	Polgári / Kapitalista szempont	Idealista / Transzcendens szempont
A világ alapja és eredete	Az anyag elsődleges, öröktől fogva létezik, önmozgás által fejlődik.	Az anyagi világ adottság, a magántulajdon és a piac törvényei örökkévalóak.	A szellem vagy Isten elsődleges; az anyag másodlagos, az eszme teremtménye.
A mozgás és a fejlődés iránya	A belső ellentmondások feszítik, az egyszerűtől a bonyolult felé halad.	A fejlődés lineáris technikai haladás, a kapitalizmus a történelem végpontja.	A fejlődés egy isteni terv megvalósulása vagy a Világszellem önfejlődése.
Az ember meghatározása	A „gondolkodó anyag”, a társadalmi viszonyok összessége.	<i>Homo Economicus</i> : egyéni önzés és racionális haszonlesés által vezérelt atom.	Halhatatlan lélekkel rendelkező lény, akinek sorsa a túlvilághoz kötődik.
A megismerés és az igazság	Objektív, mércéje a tudományos módszer és a társadalmi gyakorlat.	Pragmatikus és piaci alapú; az az igazság, ami gazdaságilag hasznos.	Relatív vagy megismerhetetlen; a legfőbb igazságok kinyilatkoztatás útján érhetők el.
A cselekvés motivációja	A történelmi szükségszerűség felismerése, a valóság forradalmi átalakítása.	Egyéni érvényesülés, a fennálló tőkés életfeltételekhez való alkalmazkodás.	Belenyugvás a sorsba, isteni elrendelés követése, evilági passzivitás.

Tudományos értékelés

A vizsgált dokumentum a 20. századi marxista-leninista filozófiai orthodoxia mintapéldája. Tudományos szempontból legfőbb értéke az **ontológiai monizmus** következetes végigvitele, amely sikeresen iktatja ki a természet magyarázatából a misztikus és transzcendens tényezőket.

A szöveg figyelemre méltó módon igyekszik integrálni a korabeli természettudományok eredményeit – például a tömeg-energia ekvivalenciát ($E=mc^2$) és az evolúcióbiológiai rendszerek komplexitását –, hogy igazolja a dialektika egyetemes törvényeit. Azzal, hogy az ismeretelmélet központi kategóriájává a *gyakorlatot* teszi, a szöveg elkerüli a dogmatikus elefántcsonttorony-effektust: a filozófiát közvetlen cselekvési programként, a társadalmi valóság megváltoztatásának verifikálható eszközként határozza meg. Bár a szöveg nyelvezete magán viseli a korszak ideologikus zártságát, módszertani szigorúsága és rendszerszemlélete a mai napig a materialista gondolkodás egyik legkoherensebb strukturális megfogalmazásává teszi.

SaLa

A dialektikus materializmus a marxizmus-leninizmus tudományos világnézete

Tudományos világnézet és az objektív valóság

A mindörökké mozgásban lévő anyag a kölcsönhatásokban a természet törvényei szerint változik, dialektikusan fejlődik az összetett és bonyolult formákba. A dialektikus materializmus a mozgás és a fejlődés álláspontjáról történeti fejlődési folyamatként vizsgálja a világot. Ebbe a változásba, fejlődésbe a tudatosságot, a célszerűséget a saját létérdekében az ember, a gondolkodó anyag képviseli, aki ezért tudományos módszerrel törekszik megismerni az objektíven létező világot, a természet törvényeit.

A fejlődés motorja az anyag megállíthatatlan mozgása

A mozgás a mindörökké létező anyag alapvető sajátossága, nincs anyag mozgás nélkül és nincs mozgás anyag nélkül. Az anyag és a mozgás szoros összefüggéséről tanúskodik a tömeg és az energia megfelelésének törvénye.

Az anyag mindörökké tartó megállíthatatlan mozgása, kölcsönhatásai a kialakult „stabil” formákat az átalakulásra, a változásra kényszeríti. Az élettelen anyagok passzívan sodródnak a formájukra ható erőkkel szemben, Az élő anyag azonban aktívan ellenáll, változik a védelmében és ehhez egyre összetettebb formává alakul át, fejlődik. A végeredmény a gondolkodó anyag.

A marxizmus-leninizmus tudományos világnézete a világ megismerésében ezen az úton jár, ezt képviselik a kommunisták.

Az anyagi formák fejlődéskényszere

A fejlődés az alacsonyabb rendűtől a magasabb rendű felé, az egyszerűtől a bonyolult felé tartó mozgás. A fejlődés belső kényszere és mozgatórugója a struktúrák (a formák) stabilitásának és ellenálló képességének növelése a külső hatásokkal szemben, ami megköveteli a rendszer (a formák) folyamatos alkalmazkodását és változását.

Az élettelen anyagok a károsító hatásokra passzívan, az élő anyagok azonban aktívan reagálnak, ennek legfejlettebb formája a gondolkodó anyag.

A dialektikus materializmus lényege

A dialektikus materializmus **dialektikus**, mert az anyagi formákat kölcsönhatásokban, ellentmondásaikban, keletkezésüket, változásukat és fejlődésüket történetükben vizsgálja; **materialista**, mert tudományos világnézete szerint a világ alapja az anyag, és az anyag mindörökké mozgásban, változásban létezik.

A dialektikus materializmus az ismeretelméletbe befoglalta a gyakorlatot. Az objektív igazság az, ami az objektív valóságban a tudományos módszerrel bizonyítható és igazolható.

A marxizmus-leninizmus filozófiai alapja a dialektikus és történelmi materializmus. A kommunisták világnézetét, erkölcsét és cselekedetét ez motiválja.

Marxizmus-leninizmus filozófiája

A filozófia és az emberek gyakorlati tevékenysége: A filozófia jelentős hatást gyakorol az emberi életre azzal, hogy tanulmányozza a valóság és a megismerés általános törvényeit, ezek alapján kidolgozza a világnézetet és a megismerés általános módszerét. Az emberek magatartása, a gyakorlati tevékenységükben követett elvek függnék általános nézeteiktől, azoktól a filozófiai eszméktől, amelyek tudatukat uralják.

Azok például, akik az **idealista világnézet** hatalmába kerültek, egyéni életükben sokszor nagy teret engednek az istennek vagy valaminő más természetfölötti erőknek. Inkább a sorsukra hagyatkoznak, mint az őket környező valóság változásait meghatározó törvények ismeretére.

Ezzel szemben azok, akik elsajátították a **marxista világnézetet**, tevékenységükben a valóság objektív törvényeinek ismeretére támaszkodnak. Fő céljuk nem az, hogy a fennálló életfeltételekhez alkalmazkodjanak, miként a polgári idealista világnézetű emberek, hanem az, hogy ezeket a feltételeket szüntelenül tökéletesítsék, módosítsák.

Emellett a filozófiának, nevezetesen a dialektikus materializmusnak a gyakorlattal való összefüggése más úton is megvalósul: a dialektikus materializmus módszertani funkciójának megvalósulása révén. A valóság általános törvényeinek tanulmányozása alapján a dialektikus materializmus megfogalmaz meghatározott elveket vagy posztulátumokat, amelyeket a gyakorlati tevékenységben valamely feladat megoldásánál be kell tartani, más szóval, kidolgozza a cselekvés módszerét, a valóság forradalmi átalakításának módszerét.

Anyag és tudat: Az idealista filozófia rendszerint tagadja az anyag objektív valóságát. Egyes képviselői úgy vélik, hogy anyag egyáltalán nem létezik, hogy az anyagot a materialisták találták ki ateista következtetések megalapozása céljából (Berkeley). Mások az anyagot érzetkomplexumnak nyilvánítják (Mach). Ismét mások úgy tüntetik fel, mint az eszme fejlődésének eredményét a tudattól függő, belőle származó valamit (Hegel). ... „Az **anyag** — írja Lenin, e fogalom dialektikus materialista meghatározását adva — filozófiai kategória, amely az érzeteinkben feltáruló, érzeteinkkel lemásolt, lefényképezett, visszatükrözött, **érzeteinktől függetlenül létező objektív valóság** megjelölésére szolgál.“

SaLa